

Årsskrift 2008

Lokalhistorisk Arkiv
for
tidl. Gjern Kommune

*Vil selv du fatte
Dit væsens rod, -
Skøn på de skatte
De efterlod.
(Johs. V. Jensen)*

11. årgang

Lokalhistorisk Arkiv for Gjern Kommune

Bestyrelsen

Formand:	Carl-Johan B. Madsen, Gjern
Næstformand:	Vagn Hestbæk, Voel
Kasserer:	Jørn Froberg, Gjern
Sekretær:	Dorte Frandsen, Grauballe
Arkivleder:	Tage Franck, Gjern

Arbejdsudvalget

Aase Kusk, Gjern
Kirsten Secher Andersen, Gjern
Thomas Røddik, Fårvang
Leif Nedergård, Allingskovby
Knud Orla Nielsen, Svostrup
Hans P. Hansen, Fårvang.
Kirsten Andersen, Sorring
Aage Jacobsen, Sorring
Erling Lemming, Skannerup
Frode Rydal Nielsen, Voel

Årsskriftet sælges til medlemmer for 30 kr,
Pris til andre 55 kr.

Medlemskontingent: 40 kr. for par og 25 kr. for enlige.

Redaktion:

Carl-Johan B. Madsen ansvh.
Janni Gade
Tage Franck

Indhold:

Formanden har ordet.	side	4
Lærling, Kommiss og Brugsuddeler på landet. <i>Af Hans Egon Nielsen, Grauballe</i>	-	6
Lidt om navne i Svostrup sogn. <i>af Dorte Frandsen</i>	-	12
Voel brugs i efterkrigstiden. <i>Af Kirsten Hansen</i>	-	15
Fra uddelerkone til lærerjob. <i>af Kirsten Hansen</i>	-	19
Gamle faster i Svostrup. <i>Af Bodil Fruelund Kærgaard</i>	-	27
Dyrlæge i Gjern 1960 – 2000 - med tilbageblik. <i>af Dyrlæge Erik Nyengaard, Gjern.</i>	-	27
Kvindehaderen på Allinggård.	-	36

Formanden har ordet.

Arkivåret 2007 – 2008 har været et forholdsvis roligt år, men starten på 2007 var alt andet end roligt på grund af den store kommuneudstilling.

Udstillingen har betydet at arkivåret 2007 – 2008 på har områder har været brugt til at puste lidt ud.

Ikke forstået på den måde at vi ikke har lavet noget for der har faktisk været en hel del nye tiltag, det fleste dog på det administrative plan.

Indtil sommerferien skete der ikke så meget dog havde vi som sædvanlig vores store medlemsudflugt som gik til Silkeborg, hvor Keld Dalgaard tog med på rundtur i det gamle Silkeborg. Her må Tage ta' over da jeg pga. sygdom ikke deltog.

Normalt plejer jeg ikke at omtale vores medarbejderudflugt, men i år vil jeg gøre en undtagelse.

Som alle nok ved drives arkivet af ulønnet frivillig arbejdskraft. For dem har arkivet i en del år afholdt en udflugt i det tidlige efterår, hvor vi blandt andet har besøgt de andre arkiver i kommunen. Efter udflugt får vi lidt at spise.

Årets udflugt gik i år til Silkeborg, hvor arkivlederen Lis Tavlou tog os med på en rundtur i industriens Silkeborg. Derefter var der rundvisning på arkivet i Silkeborg. Spisningen bagefter skulle foregå på Gravballe Cafeteria, men af en eller anden grund gik der kludder i dette arrangement så aftalen ikke kunne overholdes. Heldigvis trådte Bodil og Tage til og med meget kort varsel skaffede de mad fra en anden leverandør og åbnede deres hus for deltagerne.

Arkivsamrådet for Silkeborg kommune har afholdt 2 kurser i efteråret. Det ene, et registreringskursus efter SLA metoden, blev afholdt her i Gjærn og havde mange deltagere både fra arkivet i Gjærn og fra de andre 3 arkiver.

Det andet var et kursus i brug af registreringsprogrammet Arkibas, det blev afholdt hos SLA i Vejle. Fra Gjærn var der 3 deltagere.

I løbet af året er der blevet ryddet godt på arkivet, Dorte og Tage har nu efterhånden fået arbejdet sig igennem flere års rod. Samtidig er det gamle skrivebord i ”kontoret” blevet udskifte med et nyt. Mere om det lidt senere.

Arkivsamrådets første store investering var at købe en kommunelicens til registreringsprogrammet Arkibas, dette program modtog arkivet i efteråret 2007.

Programmet skal på sigt erstatte den papir registrering vi i dag bruger. Samtidig vil det ude i fremtiden blive muligt via Internettet at søge i registraturerne for alle 4 arkiver i Silkeborg kommune. Man kan således planlægge sit arkivbesøg hjemmefra.

Indtastningen af arkivets registratur i Arkibas bliver et af de kommende års store opgaver.

Arkivet har til brug for Arkibas indkøbt en ny computer og et skrivebord med kontorstol. Det hele er placeret i "kontoret" hvor indtastningen i Arkibas skal ske.

Hvis i ikke har lagt mærke til det, så har arkivet brugt lidt af dets midler til at få lys i de 2 montre arkivet har stående ude i Kulturhusets forhal. Det har så absolut pyntet

Nogle har nok bemærket at en del af arkivet nu er åbent på tidspunkter, hvor selve arkivet er lukket.

Dette er sket efter en henvendelse fra biblioteket, der ønskede at kunne åbne dørene for at få mere lys ind. Dette sker naturligvis kun når biblioteket er bemandet.

Det betyder så samtidig at publikum at bese vores samlinger af genstande og ophængte billeder, udenfor normal åbningstid. Men hvis man vil bruge vores samling af billeder og arkivalier, må man fortsat møde op i åbningstiden

For at beskytte vores billeder, teknik og arkivalier skal medarbejderne nu huske at låse dørene til siderummene og billedeskabene.

Til slut vil jeg takke medarbejdere og bestyrelse for deres indsats for deres store indsats året igennem.

Lærling, Kommiss og Brugsuddeler på landet.

Af Hans Egon Nielsen, Grauballe

Jeg er født den 30. januar 1934 i Børglum – Fureby Sogn, som det dengang hed. Børglum er nok mest landskendt med sit kloster ” Børglum Kloster ”, hvor Stygge Krumpen med hård hånd regerede over størstedelen af Vendsyssel, indtil sit fald ved reformationen i 1536.

Mine forældre havde et lille husmandssted på 8 tdr. land. Her voksede 9 børn op. Den ældste født i 1915, de næste i 17-19-21-23-25-27-29 og altså under tegnede i 1934. Trods den store familie og de små kår, som vi ved der herskede i tyverne og trediverne, tror jeg aldrig, vi gik sultne i seng. Man var jo til dels selvforsynende med madvarer, men

mine ældre søskende har ofte fortalt, hvor godt jeg havde det i forhold til deres barndom.

Noget af det, jeg mener at huske fra min barndom, er måske ting, jeg er blevet fortalt, men jeg erindrer tydelig den 9. april 1940 ved anden verdenskrigs udbrud, hvor de mange fly i lav højde kom hen over landskabet på vej til Norge. Vi børn var meget optaget af flyene, for sådan nogle væsener havde vi ikke set før. Vi samledes i flokke, og jeg husker tydelig, at de store drenge fortalte os, at Hitler var styrtet ned med sit fly i præstens have, hvorefter vi små omgående benede hen for at se miraklet!

Brugsen i Grauballe ca. 1982

Min skoletid startede, da jeg var syv år. Fire år i Børghlum skole, derefter fire år i Vrå Mellem- og Realskole, hvor jeg som femtenårig efter afgangseksamen i mellemskolen, var heldig at finde en læreplads i Skibsby Brugsforening. Heldig, syntes jeg selv, fordi de fleste af mine jævnaldrende kom ud at tjene ved landbruget, hvilket jeg aldeles ikke havde lyst til, og dels fordi lærepladserne ikke bare hængte på træerne, hvor man kunne vrage og vælge.

Tre år ved familien Riisager i Skibsby under meget familiære forhold, hvor jeg deltog i alt forefaldende arbejde i en landbrugsforening, hvor man handlede med alt lige fra foderstoffer, gødning, kul og koks, tjære, petroleum, reb og høstbindegarn til isenkram, skotøj, manufaktur og selvfølkelig kolonialvarer. En blandet landhandel må man sige. Arbejdstid fra syv morgen til seks aften med indlagte spisepauser, hvor en helt igennem flink uddelerkone sørgede for, at vi aldrig gik sultne fra bordet. Begynderlønnen, som var tarif bestemt, lød på 63,90 kr. pr måned plus kost og logi. Dertil betalte arbejdsgiveren sygekasse og handelsskole. Handelsskolen foregik i vintersæsonen fire aftener om ugen, mandag, tirsdag, onsdag, torsdag fra kl. seks til otte. Tit fik vi lektier med hjem, og dem kneb det gevaldigt med at komme igennem.

Aftenen foregik ofte i familiens skød, og var uddelerparret ude i selskab, var jeg ofte barnepige, hvilket jeg tjente en ekstra skilling ved. En rigtig god læreplads ved flinke mennesker.

Det sidste år af min læretid foregik i Nr. Saltum brugs. Derefter kommis i

Tårs og Løkken brugsforeninger, inden jeg den 17. august 1954 blev indkaldt som soldat med mødested ved Flyvestation Karup.

Soldatertiden.

Jeg har desværre ikke gemt mine lønafregninger fra dengang i 1953 til 54, da jeg arbejdede som udlært kommis, men jeg tror en månedsløn var omkring 5 - 600,00 kr. om måneden, og det var mildest talt træls, at man nu skulle springe soldat i 18 måneder for næsten ingen ting. Lønnen var 12,00 kr. om ugen med fuld forplejning, beklædning og gratis skosværte. Det var i den kolde krigs tid, da man stadig kunne skimte fjenden fra øst, og der må have været mangel på befalingsmænd, for en dag blev jeg sammen med en større flok overført til befalingsmandsskolens forskole. Det havde jeg ikke i min vildeste fantasi drømt om.

Efter et par måneder med hård fysisk felttjeneste og streng disciplin, blev vi overført til Flyvestation Værløse, hvor Korporal- og Sergentskolen havde til huse. Turen fra Karup til Værløse var et helt kapitel for sig. Vi havde en meget krigerisk kaptajn, som fik den skøre ide, at vi skulle marchere fra Karup til Grenå, med færge til Hundested, og igen marchere til Værløse. Fem døgn undervejs med overnatning i bivuak eller på hølofter sidst i november, og flere gange stødte vi på hjemmeværn, som vi skulle slås imod. Fem døgn uden at skifte tøj og uden bad. Det var ret barsk, men heldigvis nåede hele styrken på ca.150 mand, nogle med små defekter, frem til Flyvestation

Værløse. Nu kom fem måneder på skolen med kæft trit og retning. Herefter som menig sergent nogle måneder på Flyvestation Ålborg, og det sidste års tid af min tjeneste tid på Flyvestation Avnø. Som korporal var tjenestetiden 18 måneder og som sergent 24 måneder. Det sidste halve år fik man løn som i det private erhverv, omkring 800,00 kr. om måneden. De 18 måneder blev til 24 og en oplevelse rigere.

Andelsskolen og uddeler plads.

Mit mål var fra start af uddannelsen at blive ansat som uddeler. Derfor havde jeg før soldatertiden søgt optagelse på ”Den Danske Andelsskole”, som var beliggende i Middelfart. Der var ventetid på optagelse, og for mit vedkommende kunne jeg starte det 8 måneder lange kursus 1. august 1957.

Ved hjemsendelsen den 1. august 1956 fik jeg plads i Hørby brugsforening ved Hobro, og samme år blev jeg gift med Kirsten. Efter andelsskoleopholdet blev det til en plads i Udbyneder brugs ved Havndal. Jeg søgte en del pladser som uddeler, og pr. 1. oktober 1959 blev jeg ansat som sådan ved Hvolbæk brugsforening pr. Skanderborg. Et lille samfund med få huse, nogle klynger gårde, en smedje, som fra 1787 var en bysmedje ejet af bønderne, indtil den i 1915 blev privatiseret. En brugsforening var oprettet i 1887 med tilbygget forsamlingshus, som også var ejet af brugsforeningen. Et efter nutidige forhold ikke helt almindelig lille samfund. Jeg var ansat som uddeler, og Kirsten som værtinde i forsamlingshuset..

Det var både en spændende og travl tid. Vi var alene om arbejdet, og dagene kunne godt blive lange, når der blev holdt møder eller gilde i Forsamlingshuset. Knap tre år var vi i Hvolbæk. Derefter gik turen til Grauballe, hvor jeg tiltrådte som uddeler den 2. juni 1962. Grauballe blev vores fremtidige adresse, og 33 år senere, den 1. januar 1995, fratrådte jeg og gik på efterløn.

Uddeler i Grauballe.

Som jeg husker tiden i Grauballe Brugsforening fra 1962 til 1995.

Sammen med min familie, kone og to børn, indrettede vi os i brugsforeningens bygninger, hvor der foruden butik, diverse lagerrum og et fritliggende foderstoflager også var tjenestebolig.

Grauballe Brugsforening var en typisk landbrugsforening i ældre bygninger fra 1907, hvilket år foreningen også blev oprettet.

Foruden medlemskabet af F.D.B. var foreningen også andelshaver i Dansk Andels Kulforretning, i Dansk Andels Cement, samt i Dansk Andels Ægeksport.

I de brugsforeningsejede bygninger var der endnu en andelsforening, som jeg var ansat som uddeler hos. Navnet var Borup lokalforening, som var en grovareforening. I denne forening var man andelshaver i Jysk Andels Foderstofforretning samt Dansk Andels Gødningsforening.

Denne grovareforening blev i 1964 sammensluttet med Grauballe Gødningsforening, Asmindegårde Gødningsforening, Svostrup Foderstofforening samt lignende foreninger uden

Bestyrelse og ansatte 1982

for Svostrups sogns område og fik navnet Hids Herreds Fælleslager. Dette fælleslager indgik i 1970 en sammenlutning med Hids Herreds Vestre Fælleslager, som var hjemmehørende i Kragelund samt Them Sogns Fælleslager, under navnet Silkeborg Andels Grovwareforening. Dette selskab blev senere fusioneret med Århusegnens Andels Grovwareforening.

I det lille bysamfund Grauballe var der mange butikker. Foruden Brugsen en stor købmandsbutik med mange ansatte, en kiosk som handlede med alt hvad der hører en sådan til, fodtøj og meget andet. Der var slagter, bager, gartnerbutik, sadelmager med møbelbutik, autoforhandler, mekanikerværksted og en malerforretning, som senere blev til cafeteriet. En driftig lille landsby, hvor der i dagligdagen var folk på gaden. Jeg tror, vi i byen var et godt forretningsteam butikkerne imellem. Købmand og Brug, som selvsagt var kon-

kurrenter, kunne sagtens finde ud af at låne varer af hinanden, hvis man stod og manglede.

På dette tidspunkt boede der ca. 1000 indbyggere i Svostrup sogn. Det var dengang, der stadig var tjenestefolk på gårdene. Købmanden havde sin kundekreds og Brugsen sin. Konkurrencen fra storbyen kendte man ikke rigtig til. Men så op i 70erne kom Kvickly og Føtex, og et utal af supermarkeder fulgte efter. Og så begyndte nedturen for de små butikker på landet. Fænomenet var ikke kun i Grauballe, men landsdækkende, og det har medført, at de selvstændige brugsforeningers antal i dag er mere end halveret.

Det sortiment, vi dengang forhandlede, var meget landbrugspræget, - altså ikke kun fødevarer, men næsten alt hvad landmanden havde brug for i den daglige drift. Men som tiderne skiftede, gik sortimentet mere og mere over i daglige forbrugsvarer.

Den lille butik på ca. 40 kvadratmeter blev i 1964 udvidet med lagerrumme, så vi nu havde omkring 90 kvadratmeter salgslokale, og igen i 1971 øgede man salgslokalet til 160 kvadratmeter, idet beboelsen blev inddraget til butik. Vi havde forinden købt et lille landsted med 12 tdr. land jord nær Gudenåen, det som i dag er Brovejen 24, hvor vi flyttede til. Det skal lige bemærkes, at de to sønner, som flyttede med os i 1962, nu var forøget med to døtre, født henholdsvis 1965 og 1970. Med et tilbageblik på de 33 år vi var ansat i Grauballe Brugsforening, kan vi kun mindes disse mange år med tilfredshed. Vi havde en god tid, med nær kontakt til befolkningen i området, kunne lide jobbet og fik mange gode bekendtskaber. De skiftende bestyrelser for foreningen, som bestod af fem mænd/kvinder har vi altid haft et godt samarbejde med. Især er der en person, som jeg gerne vil mindes, nemlig nu afdøde Germand Germandsen. Han var med ved min ansættelse i 1962, blev to år senere formand for foreningen og nåede at holde 25 års jubilæum, inden han trak sig tilbage.

Vi havde nogle lange arbejdsdage, og selvom jeg helst vil mindes de lyse dage, så var der også perioder, som kunne give problemer for uddeleren. Sidst i tresserne beslutter man at gå over til kontant betaling. Indtil da havde hvert medlem en kontrabog, hvor hver enkelt vare blev skrevet ned, og den første i måneden blev bogen gjort op med slutsaldo. Kunden betalte, hvad de fleste da også huskede. Men nu skulle man have

penge med, når man gik på indkøb. Det er ikke altid nemt at indføre nye systemer, og det var det bestemt heller ikke med denne beslutning. Nogle medlemmer meldte sig ud af foreningen, nogle skældte ud, og som en udtrykte det på generalforsamlingen: ” Skal vi betale, kan vi jo handle alle vegne”. Det havde manden jo ret i. Men heldigvis var de fleste forstående. Det var en lidt strid overgang, men vi kom igennem.

Da vi startede i 1962, havde vi et par medhjælpere/lærlinge, og der var i 60erne og 70erne et rigeligt antal ansøgere at vælge imellem. Men som årene gik, blev butiksfaget, og da især i de små butikker, mindre attraktivt. De sidste gange vi søgte elever, kom der nul ansøgere.

Da vi sluttede den 1. januar 1995, var min kone og jeg alene om arbejdet, samtidig med at byens posthus var koblet på.

Brugsen var oprettet i 1907, og derfor kunne man i 1982 holde 75 års jubilæum. Det skete med stor fest i Grauballe forsamlingshus for foreningens medlemmer med stor tilslutning. Samtidig blev udgivet et jubilæumsskrift, (kan ses på Lokalhistorisk Arkiv i Gjern) hvoraf det fremgår, at der i perioden indtil da, havde været ansat 10 uddelelere. I perioden fra vi holdt i 1995, og indtil Brugsen lukkede den 1. marts 2001, var der ansat yderligere fire, og hermed har der i de 94 år foreningen eksisterede i alt været ansat 14 af slagsen..

Pensionist tilværelsen.

Nu sidder Kirsten og jeg så her i Nørrekroen 26 i Grauballe som pensionistpar. Ejendommen på Brovejen, hvor vi havde så mange gode år, blev efter store overvejelser afhændet i 2003. Vi ville gerne have mere fritid til børn, børnebørn og fritids interesser. Fra barnsben så langt tilbage jeg husker, har jeg altid rendt efter en bold. Fodbold, badminton, tennis og hvad

der ellers er af boldspil, og her skal tilføjes at det altid har været på motionsplan, og at mine evner også var derefter.

Nu, hvor bentøjet ikke længere kan bruges til løb, er det golf, som er på menuen, og det bruger vi begge mange ugentlige timer på, samtidig med at familie og venner skal passes. Og helbredet er trods de 73 gange to heldigvis ok.

Brugsuddeler Hans Egon Nielsen og hustru Kirsten 1987

Lidt om navne i Svostrup sogn.

af Dorte Frandsen

Noget af det første vi spørger om, når vi møder nye mennesker, er deres navn. Det er en del af vores identitet.

Oprindeligt fik børn kun et fornavn. Det vi i dag betegner efternavn, var et tilnavn, afledt af faderens fornavn, Jenssøn/Jensdatter, Nielssøn/Nielsdatter. Da det var skik at opkalde efter bedste-forældre og andre i familien, var der ikke den store variation i navnene.

Der boede ikke så mange mennesker i de små bysamfund dengang, men der var udbredt brug af ekstra tilnavne som Vestergård, Smed, Hjort, Rustrup, Klostergård m.v., for at skille den ene Jens Nielsen ud fra den anden.

Fra 1686 til 1700 har jeg fundet 10-12 pigenavne, som er almindelig brugt.

Dorte, Matine, Johanne, Eline og Ingeborg forekommer kun enkelte gange, resten af pigerne hed hovedsagelig Maren, Ane, Karen og Kirsten. Lidt færre hed Else, Birgitte og Mette. Dobbeltnavne finder man ikke.

I samme periode har jeg fundet 26 drengenavne, hvoraf de 15 kun er brugt få gange. De fleste hed Søren, Christen, Niels, Jens, Anders, Peder, Rasmus, Mikkel, Laurids, Laurs og Las (de sidste tre er faktisk samme navn).

I 1700-tallet begynder man at give dobbeltnavne, især til pigerne. Der er et hav af sammensætninger specielt med Ane og Marie. Der dukker også nogle nye navne op; Florentine, Apelone,

Magdalene, Elisabeth m.fl., især hos herskaberne på de store gårde. Mange af de nye navne er pigenavne afledt af mandnavne, og efterhånden bliver der flere pigenavne end drengenavne.

I 1800-tallet bliver det rigtig sjovt. Fantasien får frit løb, og især pigerne får adskillige fornavne. Skikken med at kalde op lever stadig, men man kobler andre navne på og ændrer nogle af navnene til en mere "moderne" udgave.

Her finder vi en Michaeline, opkaldt efter Mikkel, Motine, opkaldt efter Mogens, Rasmus Bertus Andersen, opkaldt efter sin farfar, Bertel Andersen og Antimine, opkaldt efter sin far, Anton.

Husmand Søren Sørensen fremturer med at opkalde efter sin far. I 1851 kalder han en datter Søren sine Sørensen, fire år efter kalder han en anden datter Søren mine Sine Sørensen. Man kan da ikke andet end have ondt af de stakkels børn!

Der har tydeligvis også ligget en vis signalværdi i nogle af navnene. "Fine familier" gav deres børn alen-lange navne og almuen fulgte trop. Præsten har skullet holde tungen lige i munden når Ane Ottine Marie Anvilda Andersen skulle døbes.

Christian Ulrik Bertolin Fosgerau lyder jo nærmest kongeligt; hans far var murer og boede i Dalsgård.

Bødkerens datter hed Bodil Marie Kirstine Nikoline og skomagerens hed Juliane Thomine Emilie.

Man kunne også dække over en lidt uheldig herkomst med et fornemt navn. Hvem ville tro at Nielsine Sofie Margrethe Frederikke Timmermann og Simon Vilhelm Henrik Adolf Viebusch var uægte børn af tjenestefolk?

Da Prokurator Johan Hammershøj på Grauballe Østergård i 1841 fik et uægte barn med en lokal pige, opstod der et problem med efternavnet. At kalde drengen Hammershøj, ville være for pinligt! Johansen, som ville være den anden mulighed, blev også kasseret. I stedet bliver han døbt med navnet Jens Grauballe. På det tidspunkt var der mange, som havde et stednavn, som tilnavn, så det var dejlig anonymt.

Ind imellem dukker der nogle skrækelige afledninger op; Anvilda og Balsius, som er søskende, Jørgline, Aboline, Bertamine og Bertoline. Metheodor er søn af mølleren i Alling Mølle, og får oveni købet en søster året efter, som hedder Methrine.

Andrejette Marie Karoline Nielsen er datter af en indsidder i Dalsgård. Ti år senere er de vist løbet tør for ideer, for da får de en datter, som "bare" hedder Mariane.

Thrine Kathrines forældre har åbenbart ikke været klar over, at de faktisk gav deres barn samme navn to gange, eftersom Thrine er kortform af Kathrine.

Fra 1600-årene frem til 1800-årene var det skik, specielt blandt de lærte, at latinisere sit navn. Vi kender vel alle Holbergs "Erasmus Montanus", hvor han gør grin med denne skik.

Bortset fra Erasmine og Constantinus har jeg ikke fundet den udbredt blandt godtfolk i Svøstrup sogn.

Proprietæren på Borupgård midt i 1800-tallet hed imidlertid Henrik Velleius Jacobæus.

Jacobæus er sandsynligvis bare en latinisering af Jacobsen, men mellempavnet Velleius er mere interessant, da det er en latinisering af bynavnet Vejle. Jacobæus-familien på Borupgård kom til Svøstrup sogn fra Rudkøbing, men måske stammer de oprindeligt fra Vejle, og deraf navnet.

Albert Stabel, som har ejet både Grauballegård og Allingskovgård, blev også smittet af latiniseringen. I 1817 fik han en søn, som blev kaldt Nicolaus Henrichus Albertus Stabel.

Gassen gik åbenbart af ballonen, for næste barn, født 1819 hedder noget så bondsk som Hans Peder. I 1821 og 23 kom der dog en Julius Valdemar og en Christian Emilius.

Jeg omtalte tidligere i teksten bødkerdatteren som hed Bodil Marie Kirstine Nikoline. Hun var den første af ti døtre, som bødkeren på Borup mark, Jacob Poulsen, og han hustru Dorte Kirstine Pedersen fik. At de genbrugte nogle af navnene til flere af deres døtre, kan man vel ikke undre sig over. Tre hedder noget med Kirstine, to med Ger-

trud, to med Nikoline osv. Men nummer tre i flokken skiller sig lidt ud; hun hed Hjertemine. Der er ikke andre i Svostrup sogns kirkebog af det navn, og jeg har heller ikke fundet det andre steder. Mon de selv fandt på det?

Jeg tror mange mennesker på et tidspunkt i deres liv synes, at deres navn er grimt eller kedeligt, men efter at jeg har brugt fem-seks år på at nærlæse Svostrup sogns kirkebog, er jeg blevet voldsom glad for at hedde Dorte; uden h!

Voel brugs i efterkrigstiden.

Af Kirsten Hansen

Gengort.

Den originale kontrakt er ved Amtets Reso-
lution af D.D. antaget til Stempling til Takst
17,20 Kr.

Skanderborg Amt, den 7. August 1946.

Kontrakt
mellem

Jensen

Schau.

Voel brugsforening og Uddeler Henry Clausen

Undersejndt Formand for Voel brugsforening
opretter hermed for Foreningens Vegne følgende Kontrakt
med Uddeler Henry Clausen, der for den del følgende
forstås alle Vilkaar er antaget samt Foreningens Uddeler
for 11 Juni 1946, og indtil laulig Opsigelse fra en
af Parternes Side finder Sted.

I. Uddelerens Virksomhed.

1. Uddeleren skal under Beslyrelsens Kontrakt foresaa Ledel-
sen af Væruddelingen, og det forsviler ham til enhver Tid
at drage Omsorg for, at brugsforeningen bliver inde med det
for nødtue Værdlag, og at Ledelsen er i god Ordre. brugsforenin-
gens Væru afbuds skal med muligt for Falles foreningens for
Danmarks Brugsforeninger, og Uddeleren er ikke berettiget
til at købe Væru andet Sted, naar man har Beslyrelsens
Samtykke

Uddrag af uddelerkontrakt..

Valget til uddeler betød, at denne nu havde et arbejde og en bolig. Arbejdet skulle lægges i butikken, og dette arbejde kom til at bestå af mange ting. For det første skulle der sælges varer. Det var ikke så ligetil som det er i dag. Flere varegrupper skulle vejes af. Afvejningen af sukker og havregryn foregik på lageret og gav meget arbejde.

Soda blev også vejet af og lagt på hyl-
der. Desværre kunne det tabe i vægt
hvis poserne lå for længe med påtale
om snyd til følge. Mel blev heldigvis
solgt mest i 5 kg poser eller hele sække
med 50 kg. Synet af afvejning af sæbe
ville være en vittighed i dag. Sæben
blev leveret i en stor metalbalje, dertil
hørte en stor metalske med et langt

skaft. Ved salg af sæben måtte man balancere ske med sæbe hen til vægten, hvor man havde lagt et løst stykke papir. Om sommeren i varmen kunne sæben være meget blød.

Gær skulle også vejes af, den blev leveret i 1 kg pakninger. Kunderne bestilte mængden af gær ved at angive hvor meget den måtte koste. Det krævede øvelse at ramme den rigtige mængde ved vejningen.

Om foråret, når hovedrengøringen stod for døren, var salget af læsket kalk også en stor opgave. I haven nær huset var der to støbte beholdere. Den ene var til affald, den anden var kalkgruben, hvor der hvert forår blev læsket kalk. Ting tager tid, siger Piet Hein og salget af læsket kalk tog også tid.

Kunderne kom med deres gulvspande og forklarede hvor højt spanden skulle fyldes, så veje spanden, ud i haven, kalk i spanden, tilbage i butikken og veje igen. Fortjenesten var næsten lig nul. I kælderen blev blandt andet opbevaret tønder med maskinolie, der blev solgt litervis. Senere kom der tønder med sirup. Det tog sin tid for siruppen at løbe ud i den mængde man skulle bruge. En enkelt gang slog tålmodigheden ikke til, så sirupstønden blev forladt åben med glasset under med oversvømmelse til følge.

På loftet blev landbrugsredskaber opbevaret bl. a. leer med tilbehør.

Petroleumslamper var endnu i brug. Derfor var en skuffe udtaget til at opbevare reservedele til disse. Hver reservedel havde sit eget navn. For at undgå fejlekspeditioner ved ordreafgivning af en af disse reservedele sendtes

et stykke af hver. De overflødige kom altid tilbage.

Kaffemøllen var let at betjene ligesom benzinstanderen. Salg af frø, kunstgødning o. lign. Foregik fra lageret.

Meget af salget de første år foregik ved at mælkekuskene lagde ordrer ind på vej til mejeriet, og hentede varerne på vej hjem. Det kunne ofte give en presset situation, som først blev afhjulpet da man begyndte at køre varetur.

Arbejdet bestod også i regnskabsføring på flere måder. Medlemmerne havde hver sin kontrabog hvor indkøbene blev noteret. Den 1. i hver måned blev disse indkøb talt sammen og betalt. Flere medlemmer havde løbende betalt varerne ved modsvarende at levere æg. Og så var der kassestrimlen. I dag kan man virkelig have vanskeligt ved at forestille sig det kasseapparat der stod i Voel brugs i 1946. Det bestod af en trækasse ca 40 cm lang, 25 cm bred og 10-15 cm høj. Låget skrånede og var forsynet med et hul, hvor kassestrimlen kom til syne. På denne strimmel skrev man med blyant det beløb, man lagde i kassen, trykkede på en fjeder, og skuffen åbnede sig samtidig med at strimmelen rykkede frem. Sammentællingen af de indførte beløb viste dagens kontante salg. Efter årets generalforsamling gav kontrabøgerne igen meget arbejde, da hvert enkelt medlem skulle have overskud af årets indkøb.

I de første år efter krigen var der endnu noget der hed rationeringsmærker. At holde styr på disse. At føre regnskab med, om medsendte mærker dækkede mængden af bestilte varer, var et regnskab for sig selv. Hver kunde havde et

kartotekskort hvor manglende mærker blev noteret, idet man regnede med at de manglende mærker blev leveret på et senere tidspunkt. Et par gange kom der kontrol udefra, der gennemgik kartotekskortene og mængden af varer på lageret.

Rengøringen ude og inde og pasningen af de ydre omgivelser var også et arbejde. Alle gulve skulle holdes med fernis, undtagen gulvet foran disken, fernisering af gulvet bag disken blev søndagsarbejde.

Brugsen stillede en udmærket beboelse til rådighed. Stueetagen bestod af et lille kontor, baggang med gruekedel, køkken med jernkomfur, spisekammer, et lille pigeværelse og to stuer, På 1. sal var et soveværelse og et gæsteværelse.

I modsat ende af loftet var et værelse til lærlingen. Desværre var toiletforholdene meget dårlige. Toilettet befandt sig længst væk i kælderens med spand, der skulle tømmes. Beboelsen rummede 5 kakkellovne. I kontoret stod en meget lille kakkellovn, der hurtigt blev skiftet ud med en brændeovn som viste sig at være vanskelig at tænde op i. I butikken og den forreste stue stod to store kakkellovne, der begge skulle pudses. I den bageste stue og soveværelset var små emaljerede kakkellovne. De øvrige værelser kunne kun opvarmes af el-ovne.

Det var meget generende, at vask og storvaske skulle foregå i baggangen da det var her gruekedlen befandt sig.

I de første år var der opgørelse to gange om året, senere kun en gang. Da man regnede med min hjælp til optællingen og desuden forventede bespisning, var jeg nødt til at have kogekone disse dage. Der blev serveret almindelig gæstemad, den ret store udgift til dette arrangement måtte vi selv betale og det var ret belastende for vores økonomi.

Voel brugsforening havde gode trofaste kunder. De fleste var landmænd, hvis indtjening var afhængig af vejr, vind og hårdt arbejde. Enkelte står endnu stærkt i erindringerne, som den vrede vrantne mælkekusk, der blev det høfligste og venligste menneske, da han blev gjort opmærksom på sin egen optræden. En overraskelse kom fra en anden kunde, som havde forladt Voel med gæld til alle forretninger. Flere år efter sin afrejse betalte han sin gæld fuldt og helt til brugsen med den begrundelse, at man ikke havde plaget ham om penge.

Forretningens åbningstid var angivet i kontrakten. Butikken blev åbnet halv syv om sommeren og halv otte om vinteren og fulgte de offentlige lukketider. Lørdag skulle lukkes kl. 16 . En dygtig landbetjent, boende i Gjern, kørte rundt i distriktet og holdt øje med, at lukketiden blev overholdt. Han var en stor hjælp for de handlende.

Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger var naturligvis hovedleverandør af varerne. Rundt i landet havde F.D.B. opført fabrikker, der leverede gode varer. Høstbindegarn og reb kom fra fabrikken i Esbjerg. Gode cerut og cigarmærker var ligeledes produceret

på egen fabrik ligesom chokoladen. Et af de største fabriksområder blev Viby-fabrikkerne med bl. a. deres produktion af margarine. At sætte sig ind i årsagen til, at F.D.B. fik bygget så mange fabrikker, ledet af organisationen selv, er som at åbne en krimi. Da brugsforeningerne blev åbnet landet over, nægtede mange grossister at levere vare til dem. Brugsforeningerne blev dannet, for at medlemmerne kunne få gode og billige varer. F.D.B.s egne fabrikker opfyldte disse betingelser og hævdede standarden af daglige varer betydeligt, en standard, der ikke var kommet uden F.D.B.s hjælp.

Voel brugs

Fra uddelerkone til lærerjob.

af Kirsten Hansen

I begyndelsen af 50'erne begyndte vi i Danmark at arbejde os ud af eftervirkninger fra 2. verdenskrig. Man tjente flere penge. Disse blev omsat i forbedringer på alle måder. Også skolerne skulle forbedres. Derfor vedtog man, at der skulle bygges en ny fælleskole i Voel for hele området. Som uddelerkone med daglig gang i butikken, kunne jeg ikke undgå at høre diskussioner for eller imod dette byggeri. I Sminge havde man et afholdt lærerpar, der ikke alene arbejdede for børnene men også for forældrene. Skolen i Østermarken havde også været samlingssted for alle, og skolen var i sin tid blevet oprettet af tidligere generationer på stedet, for at deres børn ikke skulle have så langt til skole.

Nybyggeriet gik i gang. Det blev fulgt med stor interesse af befolkningen. Da det i 1956 stod færdigt, så man med glæde en helt ny skole med nye, rene klasseværelser, sløjdlokale, skolekøkken og ikke mindst den dejlige gymnastiksal. Børnene skulle nu sidde ved tomandsborde på hver sin stol. Før havde de siddet på lange bænkerader. Og aldrig mere skulle de gøre gymnastik på et snavset gulv i forsamlingshuset. Skolen blev et stort gode for børnene, men for de voksne kom den også til at spille en rolle fremover, da man kunne benytte skolen til mange fælles interesser.

Personalet ved skolen kom til at bestå af 3 lærere og et pedelpar. Førstelæreren boede i den nye førstelærerbolig ved skolen. Lærerægteparret boede i den gamle skole i Voel, og pedelparret fik stillet lærerindelejligheden til rådighed. Denne lejlighed lå på første sal i den ene ende af bygningen.

I 1958 fik man en ny skolelov. Efter den skulle landsbybørn tilbydes engelsk- og tyskundervisning, så de ikke mere behøvede at tage til en større by fra 5. klasse, hvis de ville have en realeksamen. Udvidelsen af fagområdet gjorde, at man kom til at mangle endnu en lærer. Jeg blev tilbudt denne stilling og sagde ja til tilbuddet. Efter mit ansættelsesbevis startede jeg som timelærer med 24 ugentlige timer 1. oktober 1959, og blev fuldtidsansat 1. august 1962.

Da jeg sommeren 1946 blev gift med uddeleren i Voel, havde jeg med mig i bagagen et eksamensbevis fra Gedved seminarium. Dengang var der ikke noget, der hed sabbatår. Det var med at finde ud af, hvad man ville være og få en uddannelse, så man kunne oppebære en løn. En lærereksamen dengang bestod af eksaminer i alle skolefag. Jeg kom med årene til at undervise i alle fag undtagen engelsk, sløjd og husgerning. Det kunne give meget ekstraarbejde, når et nyt fag stod på det ny skema efter sommerferien.

Voel skole

Det blev et større arbejde at indstille mig fra uddelerkone til et lærerjob. Som uddelerkone havde jeg ulønnet deltaget i alt forefaldende arbejde vedrørende brugsen. Da personalet boede og spiste på stedet, var jeg således ansvarlig for deres kost og logi. Derfor blev det nødvendigt for mig at få konehælp, da jeg skulle begynde mit nye arbejde. Hun overtog madlavning og rengøring. Jeg måtte dog bruge det meste af mine ferier med at vikariere i butikken, når personalet havde deres ferier. Og sammentælling af kontrabøger hver den første i måneden blev mit faste arbejde.

Et ansættelseskrav til mig var, at jeg skulle påtage mig tyskundervisningen. Da der var andre lærere end jeg, der stod over for denne nye undervisning, havde man oprettet et tyskkursus for os

i Aarhus. For at følge kurset måtte man tre på hinanden følgende somre deltage i dette med 14 hele dages tyskundervisning. Vintrene imellem skulle jeg skrive tyske stile, der blev rettet også i Aarhus. Efter disse tre år regnede man det som et helt års tyskkursus. Da jeg ”kun” skulle undervise i 7. klasse og derefter afgive børnene, måtte jeg så længe, jeg underviste i faget stadig gennem kurser holde sproget ved lige for mig selv, da det var begrænset, hvor mange gloser man bruger i en 7. klasse. Undervisningen lå uden for den normale plan i de første år, da børn fra Sminge skulle deltage i denne. Om vinteren lå timerne fra 15 – 16. En sommer fik jeg børnene fra Sminge til at komme om morgenen fra 7 – 8. Så vi flyttede tysktimerne til de tidlige morgentimer. Da Sminge skole blev nedlagt, kom

tysktimerne ind i den almindelige timeplan.

Efter ansættelsen læste jeg fagene op og tænkte kun på skolearbejdet. At det skulle give problemer for mig, at jeg i 13 år havde lagt mit arbejde i brugsen og nu skulle flytte mit arbejde over på et andet område, faldt mig overhovedet ikke ind. Et arbejde var vel et arbejde uanset, hvor det blev udført. Men det skulle vise sig, at andre så anderledes på det. Jeg oplevede således, at en mor direkte spurgte mig, om det var rigtigt, at jeg var blevet ansat ved skolen. Da jeg svarede ”ja”, sagde hun: ”Så vil vi ikke handle her mere, vi vil ikke betale til jer begge to”. Andre forældre blev pludselig næsten overhøflige mod mig i butikken. Men helt let for mig var det ikke altid. I en af klasserne var en meget kvik dreng, der vidste alt om alt muligt, men ikke kunne læse. Min ihærdighed i at få drengen lært at læse bevirkede, at moderen til en nabo sagde: ” Hvis fru Hansen ikke lader ham være i fred, flytter vi vor handel”. Drengen fik lært at læse og har fået en god uddannelse.

Det, at jeg kendte mange af forældrene på forhånd, gav mig dog mange fordele. Jeg kunne blandt andet undskylde børnenes eventuelle unoder, da børnene var kopier af deres forældre. Næsten alle børnene kom fra landbohjem. Det var dejlige børn at undervise. De var vant til at bestille noget hjemmefra. Her skulle tingene gøres færdige, derfor gjorde de også deres skolearbejde færdigt. De læste på lektierne.

Ved skoleårets afslutning 1980 søgte jeg min afsked og forlod skolen. Men jeg har været glad for, at jeg sagde ja, da jeg fik tilbudt stillingen ved Voel Fællesskole.

Gamle faster i Svostrup.

Af Bodil Fruelund Kærgaard

"Faster i Svostrup", Anne Nielsdatter

Dette er en beretning om min morfars søster, som altid blev kaldt »Faster i Svostrup«. Historien tager sin begyndelse ved fasters oldemor, som døde en grufuld død i barselseng i 1806. Den 15-7-1799 blev min tip-2-oldemor, Anne Nielsdatter, viet i Sporup Kirke til Søren Poulsen, Lyngby i Sporup sogn. De havde, to måneder før vielsen, fået en lille søn, som døde, før han kom i kirke. D. 18-5-1800 blev min tipoldemor, Ane Kirstine Sørensdatter, født. Hun skulle blive den eneste af Anne Nielsdatters børn, som nåede at blive mere end ½ år gammel. Anne Nielsdatter fik nemlig en dødfødt søn i 1801 og endnu en søn i 1804. Han blev kun fire måneder gammel. Endelig fik hun en søn i 1805. Denne døde før han kom i kirke samt en dødfødt datter d. 19-12-1806. Om denne sidste barsel har præ-

sten skrevet i Sporup Kirkebog som følger:

Uexamineret jordemoder

“Den 19-12-1806 er tjenestekarl Søren Povelsens og Anne Nielsdatters dødfødte barn født. I anledning heraf har jordemoderen, Madam Thykjær fra Hammel, tilskrevet mig følgende: Torsdag d. 18. december blev jeg hentet til Søren Povelsens hustru, Anne Nielsdatter, i Lyngby. Hun var i barnsnød, førend jeg blev hentet om aftenen kl. 11 forudnævnte dag, i hvilken den uexaminerede jordemoder, Kirsten Højmand, havde betjent konen. Ved min ankomst var højre arm født, hvilket den længe havde været, da den var sort og blå, og huden til dels samme, så det tydeligt kunne skønnes, at både barnet og konen ved en ufornuftig omgangsmåde var skammelig mishandlede, hvilket jeg og sagde til jordemoderen og tilstedeværende koner. Så snart jeg var ankommet, vendte jeg barnet, drog det ud ved fødderne og forløste straks konen. Fosteret, der var et pigebarn, var dødt og havde været det allerede en halv dag. Det begyndte at inflammere, så ingen oplivende metoder blev anvendt, da de var aldeles unyttige. Der skønnes ikke at have været nogen fejl ved moderen eller fosteret, som kunne have hindret en lykkelig forløsning, dersom jordemoderen havde forstået i den rette tid - eller ved sin ankomst, at vende fosteret. Konen var

yderst afkræftet og svag, så jeg næppe tror, hun lever. Jeg underbandt hende og fik hende i sengen, men kunne for andre forretninger ej bide hos hende længere. Således at være passeret bevidnet.

Hammel d. 24-12-1806.

Susanne Thykjær. Jordemoder

Ikke mishandlet

Efter at ovenstående var oplæst af præsten for enkemanden, Søren Povelsen, og for tvende af de Lyngby koner, nemlig Ellen Andersdatter og Ingeborg Christensdatter, som havde været nærværende ved den nu døde barselskones forløsning, bekræftede de enstemmigt, at konen kun havde været i barnsnød fra omkring kl. 5 om eftermiddagen til noget over kl. 11 om aftenen, at barnets ene arm havde rigtigt været født omtrent en time førend Madam Thykjærs ankomst, men i øvrigt kunne de, som selv havde født mange børn, ikke skønne, at barselskone eller hendes foster var mishandlet af jordemoderen Kirsten Højmand. De erklærede dog, at Kirsten Højmand havde, da hun mærkede nogen vanskelighed ved fødselen, forlangt Madam Thykjær hentet, men at barselskone var derimod, indtil hun endelig - ved gentagne forestillinger - lod sig bekvemme til at lade hende komme. Kone døde dagen efter forløsningen. Bekræftet med denne underskrift

Søren Povelsen, Ingeborg Christensdatter, Ellen Andersdatter.

Røgen Præstegård d. 24-12-1806.

Begravelse

Den 21-12-1806 blev Anne Nielsdatter og hendes dødfødte barn begravet på Sporup Kirkegård. Den 27-6-1807 blev Søren Povelsen viet til Anne Nielsdatters kusine, Barbara Christensdatter, med hvem han fik ni børn, som alle var levedygtige. Min tip-oldemor, Ane Kirstine Sørensdatter, mistede altså sin mor, da hun var seks år. Hun fik jo en stedmor, men hvordan forholdet i det fattige hjem har været, vides ikke. I hvert fald rejste hun så langt væk som til Møgelkær ved Horsens, hvor hun blev kokkepige. Her traf hun Mikkel Jensen, som var staldkarl samme sted. De blev viet d. 27-10-1832 i Rårup Kirke og flyttede derefter til Voel, hvor min oldemor, Ane Mikkelsdatter, blev født d. 2-7-1833. Den 7-12-1858 blev Ane Mikkelsdatter viet i Linå Kirke til min oldefar, Niels Nielsen Fruelund, fra Dalsgård i Svostrup sogn. Ane og Niels fik seks børn. Niels, f. 1859, blev politibetjent i Struer, Micoline, f. 1859 (om hendes skæbne fortælles nedenfor), Michael, f. 1863, blev gift med en enke i Vinding ved Grædstrup, Anton, f. 1867, død som 23-årig, Karl, f. 1870, min morfar, blev cigarhandler i Aarhus og bosatte sig i Aabyhøj, samt Jens Peter, f. 1873. Han var gift to gange og med sine to koner og fik i alt 20 børn. De boede i Assing ved Kibæk, hvor barn nummer 20 blev døbt ved sin fars kiste i 1945 i Assing Kirke.

Fasters hus i Borup

Micoline Cathrine Nielsen

“Faster i Svostrup” blev født d. 30-1-1861 i Dalsgård, Svostrup sogn. Hun blev viet d. 16-3-1881 i Svostrup Kirke til Søren Christensen, f. 10-11-1854 i Brårup, Grønbæk Sogn. De fik først en lille hedelod på Iller Hede, hvor de første tre børn blev født. De flyttede så til Borup i Svostrup sogn, hvor de fik endnu fire børn. De boede i en lille stråtækt husmandsejendom med lave vinduer, hvor sneen ved vintertide nåede op til de små ruder. I nærheden var en tørvemose, hvor børnene plukkede blåbær, som de spiste med mælk på, hvilket var en herreret for dem. De løb barfodede mellem lyng og blåbær-ris, samt en del hugorme. Søren var slagter og husmand, men han var søn af en karetmager, hvorfor navnet »Hjuler« blev hæftet på Søren og Micoline Cathrine. Sidstnævnte gik altid under navnet »Trine Hjuler«. Hun var en dygtig og ihærdig kone, som var et jern både ude

og inde. Hun bagte brød i den store ovn, som skulle »ildes op«, som man sagde. Trine sagde til børnene: »Den suet mand ska ud, før brødet sættes ind«. Det var mest rugbrød. Trine sigtede selv rugmelet, så børnene kunne få en bolle hver. Kun til jul fik de lov at spise rigtigt franskbrød. Så var der højtid med de fine brød og pebernødder, som de spillede »Effen eller Ueffen« med.

Vævede vadmestøj

Søren var udlært væver og sad om aftenen og vævede vadmestøj til dem, der nu ville købe det, for den lille stråtækte ejendom kunne jo næppe brødføde den store familie. Søren købte også kreaturer og slagtede dem og kørte ca. 10 km til torvet i Silkeborg om lørdagen for at sælge kød. Trine tog med, så børnene var altid alene om lørdagen, og så vankede der en pose bolcher til to øre, når forældrene kom hjem. Så sad

Søren ved bordet og gjorde regnskab, som ikke altid ville stemme. Så tog Trine ham om halsen og sagde: «Det er vist ræjti nok, bette fåer, for der var jo en ting, som vi købte, som a ka hou». Trine og Søren skændtes aldrig. Hvis Søren ikke arbejdede med sin vævning og slagting, tog han fat på børnenes træsko og gjorde dem i stand med læder og ringe. Om natten var han tit ved åen, da hjemmet jo lå lige ved Gudenåen, og så kom han hjem med ål, og hvad der ellers kunne fanges. I høsten gik Søren og Trine ud og hjalp til med leen. Trine bandt neg op. Det fik hun 50 øre om dagen for, og Søren fik en krone. De gravede også tørv i mosen. Trine trillede tørvene ud, og børnene hjalp med at stakke dem (ringle tørv).

”Stuesindet”

Søren ville nødigt virke storsindet. De havde jo lergulv i stuehuset, og da de omsider fik råd til at få trægulv, »fjælegulv«, så Søren en dag nogle folk komme over mod deres hus, og så sagde han til Trine: »Mor, tag mi træsko, så a ka få dem o, for de folk, der kommer ovre fra mosen, ska æ ku sæj te vi er bløwwen stuesindet, fordi vi har fåt fjælegulv«.

Tyfus

I 1902 hærgede en tyfus-epidemi egen, og Trine mistede sin mand, som kun var 47 år gammel. Han blev begravet sammen med deres tre-årige datter, Laura, som også døde af tyfus. Trine ventede da nummer syv, Søren, som blev født tre måneder efter faderens død.. Trine var selv syg af gigfteber på

det tidspunkt, så det må have været en forfærdelig svær tid for hende. Trine tog nu kampen op for at være eneforsørger for de seks børn, som var tilbage. Den yngste søn, Søren, som blev født efter faderens død, havde epilepsi, og han døde i 30-års-alderen.

Trine var dygtig

Trine var, som nævnt, meget dygtig. Hun kartede og spandt hueser (strømper), og hun kærkede smør, bryggede øl og malede kaffebønner i en firkantet kaffemølle. Hun syede også kludesko, som var så efterspurgt, at der kom bestillinger langvejs fra, og hun fik diplom for dem fra husflidsforeningen i Svostrup Sogn. Efter Søren's død gik hun heller ikke af vejen for at slagte en kalv eller partere en gris til saltning og røgning. Hun sad tit oppe i de sene nat-timer og syede tøj til børnene, og hun tog den lille Søren med sig, når hun gik på arbejde i tørvemosen. Den ældste søn, Kristen, kom efter sin soldatertid, da faderen var død, hjem for at hjælpe Trine, og han overtog ejendommen, som han byggede nyt stuehus til. Han købte et lille stråtekt hus til sin mor. Det lå ved vejen mellem Svostrup og Borup, nær ved Gudenåen, og her boede Trine, til hun blev 85 år.

Mistede Kristen

Sønnen Kristen mistede hun også, da han døde af den spanske syge i 1920. Trine var en meget trofast kirkegænger og havde hver søndag sin plads i Svostrup Kirke. Dog kneb det for hende de sidste år at gå vejen til kirken. Trine tilbragte sine sidste år på Gjærn Hvile-

hjem, hvor hun døde d. 29-4-1951, 91 år gammel. Et langt og slidsomt liv var nu til ende, et liv, som for Trine havde været præget af nøjsomhed og gudsfrygt. Der er ingen tvivl om, hvor Trine har hentet hjælp og styrke til hverdagens slid og til de sorger, der mødte hende. For børnene blev hun en mor, som de altid havde grund til at være stolte af. Jeg selv husker, at vi besøgte gamle faster i det lille stråtækte hus ved vejen, og at det blev et frygteligt tor-

denvej, mens vi sad derude. Jeg husker også hendes kludesko, og jeg har stadig et fint brev, som hun skrev til min konfirmation i 1948. Da var hun 87 år.

Kilder:

Kirkebøger fra Røgen-Sporup, Rårup, Linå og Grønbæk-Svostrup sogne, samt dagsbogsnotater fra Trines datter, Alvilda, og avis-omtaler ved Trines 75-, 80- og 85 års fødselsdage.

Fasters hus. 2008

Dyrlæge i Gjern 1960 – 2000 - med tilbageblik.

af Dyrlæge Erik Nyengaard, Gjern.

Den første dyrlæge i Gjern var Christen Christensen- Ellerup. Født i Ellerup, og gift med en pige fra Ellerup. Han havde været dyrlæge i Sinding, Hammel og Horn, men fra år 1900 i Gjern. Han byggede "Bjerrehave" som majestætisk ta'r imod os, når vi kommer til Gjern syd fra, og praktiserede herfra til han solgte praksis til min far 1925.

Min far, Peter Nygaard Christensen, kom hertil fra Ikast, fra gården "Nygaarden" lige overfor stationen. Fra denne gård har vi navnet.(Navneforandring 1960 til Nyengaard). Far var gift med en pige fra hjemstavnen, Karen Mouritzen, datter af fabrikant C.Mouritzen, Friisenborg Fabrikker.

Far blev dyrlæge 1923, men som nævnt i Gjern fra 1925. Boligen blev hjørnejendommen Borgergade / Teglværksvej. Tre fuldt udnyttede etager, hvortil der blev bygget en garage og en stald med to spiltov. I kælderen yderligere indrettet apotek og "tranrum".

Her fik de fem børn mellem 1926 og 1944. En datter født 1928 døde to år gammel af en akut svær diarre. Jeg tror ikke, at mor nogensinde kom over tabet af denne lille pige, men hun kastede sig ud i et stort arbejde i husmoderforeningen, og da hotellet skulle opføres i 1936, blev der oprettet et stort køkken i underetagen. Her var der hver vinter køkkenskole for de unge piger.

Min ældste bror, Knud, blev civilingeniør og Per, der var født 1930, blev aldrig færdig med sin uddannelse til arkitekt, men har faktisk sat sig varige spor i byen, da han i 1962 tegnede væsentlige dele af Gjern Skole. Lillesøster Elisabeth (f. 1944) blev fysioterapeut og er i dag gift og bosat i Silkeborg. Undertegnede kom til verden 1933 og hjemmedøbt, fordi fødslen havde været alvorlig.

Nær Druknedøden.

En treaarig Dreng, Erik, Søn af Dyrlæge Nygaard, Gjern, hvis Familie ferierer ved Skæring Strand, var i Gaar Eftermiddags kravlet ud i en Baad ved Stranden. Han faldt over Bord; men Ulykken blev set fra Stranden, og efter nogen Tids Forløb lykkedes det at faa Drengen bjerget i Land. Han var bevidstløs, og Falck i Aarhus blev tilkaldt, mens de badende straks gik i Gang med at give Drengen kunstigt Aandedræt.

Da Falck naaede frem, gav man ham kunstigt Aandedræt ved Hjælp af et Karbogen-Apparat, og det varede ikke længe, før Drengen kom til Bevidsthed. Han var meget medtaget og blev straks kørt til sit Hjem.

Dyrlæge Nygaard Christensen og Hustru, Gjern, har fornylig skænket Gjern Kirke en meget værdifuld, attenarmet Lysekron.

Den smukke Lysekron bærer følgende Inskription: »Skænket Gjern Kirke i Taknemmelighed for Eriks Redning 30. Juli 1936«.

Som tidligere meddelt her i Bladet blev Dyrlæge Nygaard Christensens lille Søn som ved et rent Mirakel reddet fra Druknedøden, mens Familien i Sommerferien opholdt sig ved Skæring Strand.

Silkeborg Avis 1936

Jeg vil godt skrive en lille smule mere om min far, P. Nyengaard, idet jeg betragter ham som en stor personlighed, der igennem alle årene var en god mand for Gjern. Ved siden af at passe sin ret store dyrlægepraksis, var han aktiv i alle dele af byens foreningsliv, men på et felt udmærkede han sig især. Det var som skytte : Siden sine drengeår havde Peter Nyengaard været en ret suveræn riffelskytte. Utallige Danmarksmesterskaber, kronet 1939 med et *Verdensmesterskab* i bronze, 300 m. i Luzern, Schweiz.! Hvordan han fik tid til det, forstår jeg ikke. Han havde skydebane nede i gården, og ovre i anlægget var der blevet indrettet en 50 m. salonskydebane. Skyttehuset lå i det NØ hjørne af anlægget (ovre mod vandværket) så der kunne skydes mod S – ind i den store skrænt. For at der kunne blive en 50 m. bane havde han måttet købe jord ned mod åen, fra Karenshåb. For 500 kr. Det var samtidig med at Borgerforeningen købte hele ”Anlægget” af Munch i Mølhauge for 3500 kr.

Så kom besættelsen. Her var der så en ny opgave, der skulle løses. Sammen med pastor Fredslund Andersen fik han stablet Gjern-gruppen på benene. Nogle enkelte kan jeg huske: Haldor Fischer, Anker West, Barber Madsen, rutebilejer Nørgaard, vognmand Laurson i Skannerup, gdr. Aksel Andersen, Gjern Vestergård. Det vidste jeg naturligvis ikke noget om. Det opdagede jeg først d.5.maj, da de kørte rundt med bevæbnede ledsagere for at hente enkelte personer, der havde optrådt lidt uheldigt de foregående år.

Til trods for det ofte meget store pres, der var på ham i den gamle praksis, havde han en aldrig svækket lyst til landbruget. Det resulterede i, at han købte ”Peterslyst” på Gjern Østermark omkring 1941. Det var der en del vrøvl med. Bestyrerne havde ikke hans drive, så den blev solgt efter et par år for 60 000 kr. til Svend Holm. Da han havde givet 40 000 for den burde det være en god handel, men året efter kunne den være solgt for 300 000. Det gik far meget på!

Omkring 1952 køber Peter Nyengaard så ejendommen Egholm. Nu skulle der laves mink. Og den farm levede til 1995. Jeg overtog den 1990, men så satte krisen ind. Min revisor mente ikke, den spøg skulle vare længere. På denne ejendoms jorder har vi så boet siden 1974.

Gjern dyrlægepraksis var nok en rimelig stor sag i 1925. Der var dyrlæge i Thorsø, i Hammel, Sorring og Silkeborg. Der kom først dyrlæge til Ans i 1936. Der var meget at se til de første år. Landbrugskrisen i 30'erne var en vanskelig tid også for dyrlæger. Sidst i dette årti måtte min far brænde regninger for 80 000 kr. ”Dem kunne jeg have købt Tvillumgaard for”, sagde han af og til .Men tiderne rettede sig, og i de for landbruget gode år under og umiddelbart efter krigen blev presset så stort, at far fik en assistent i 1950. Det blev først min fætter John Hagelskjær, og dernæst Thomas Røddik, som var født i Skorup og student sammen med min bror Knud.

Undertegnede blev student i 1953 og kandidat januar 1960. Et halvt år på

Klinikken på Egholmvej

Fyn, og så næsen hjemad. Der var nemlig sket alvorlige ting, siden jeg var startet på studiet. Dyrlæge Kirnø havde nedsat sig i Møllerup i 1953, efterfulgt af Wildt –Andersen 1960. Dyrlæge Heje havde slået sig ned i Grauballe i 1954, og dyrlæge Johansen i Farre 1957. Og da der i 1959 også kom en nedsættelse i Fårvang, var der ikke meget tilbage af fordums pragt ! I forvejen er der jo ikke fuld landbrugsareal i Gjerns omkreds, idet $\frac{1}{4}$ af cirklen ud fra Gjern er Gjern bakker, og der er der ikke tæt besat med fede bøndergårde ! Vi talte lidt om forholdene, og så blev vi enige om, at dyrlæge Røddik måtte nedsætte sig i Fårvang. I sin chefs område, som det normalt ikke er tilladt i foreningens vedtægter. Jeg mener det var kvit og frit ! Når jeg kom hjem, kunne vi organisere et fornuftigt samarbejde ! Det lykkedes også, et udmær-

ket forhold på det faglige plan. I mange år.

I min fars første år var der - foruden det almindelige arbejde med sygdomme blandt alle dyrearterne, der var jo ingen specialisering - en meget stor opgave med udryddelsen af oksebremselarven, men især de smitsomme sygdomme tuberkulose og kalvekastning hos kvæget. Hver vinter, når dyrene var kommet på stald, skulle de tuberkulinprøves og blodprøves. Ved tb.prøven blev der klippet et mærke på boven. Her blev der injiceret 0,1ml. tuberkulin, og så skulle resultatet aflæses efter 72 timer. Og det var alle dyr, helt ned til de nyfødte. Det var et hestearbejde. Meget ofte måtte man tage både lørdag og søndag med for at klare tidskravet. Og det var jo i den mørke vintertid og i dårligt føre. Kalvekastningen var under kontrol, da jeg startede. Det skete ved

at man kunne måle titeren på leverandørmælken. Men Tbèn – den sled jeg også med i mange år. Men så kom der jo nye krav: Leucose „BVD” og IBR, som vi kortlagde og udryddede via blodprøverne. Hos svinene Aujezskuy på samme vis, men især her var det var et mareridt. Prøven tages dybt nede under halsen, og så var ens venstre øre lige ud for ”hylet” – jeg er delvis døv på venstre øre, det er vist derfra.

Før min tid skulle alle dyr, som blev handlet, følges af en attest, som dyrlægen skulle udfylde, som bevis på at de stammede fra ”rene” besætninger og var prøvet herfor. Det gav også meget arbejde, det var heller ikke alle, der forstod det skulle være nødvendigt.

De lidelser som kunne kureres – ved hjælp af de medikamenter som vi kender i dag - var stærkt forskellige fra det der kom til i årene efter 1945. Jeg husker stadig, da jeg var med til at behandle Jens Sehesteds kvægbesætning med penicillin, mod den smitsomme gruppe B- yverbetændelse. Behandlingen og pris m.v. står i den store regnskabsbog, som jeg for nogle år tilbage afleverede i vort lokalarkiv. Det skulle være nogle af de første par hundrede dyr, der overhovedet blev behandlet her i landet. Præparatet var fremstillet i nogle kolber på Landbohøjskolens laboratorier. Det var en helt ” hellig” handling!

Med traktorens fremkomst forsvandt næsten hele dyrlægearbejdet med heste. Det kom først senere delvist tilbage med ridehestenes popularitet. Men før min tid skulle der hvert forår kastreres plage. Så var der en annonce i avisen:

Den og den dato var der kastration der og der! Og så mødte folk op med deres plage, 6-10-12 styks. Og så blev der trukket i kastetøj, så dyret lagde sig ned, med sammenbundne ben. Jeg mener først det var ret sent, der blev brugt narkose, chloroform. Og de helt effektive narkosemidler til heste fik vi i almen praksis først meget senere, i mine sidste år i 90'erne.

Dyrlæge Erik Nyengaard

Jeg mødte op i Gjern august 1960 efter ½ års kandidatid i Ullerslev på Fyn. Og blev gift november samme år med Kirsten Randel fra Sønderborg. Vi blev bosat i læge Raadals pensionistbolig på Stationspladsen. Efterfølgende må vi nok sige, at der blev taget pænt imod os. Men det kan vel ikke skjules, at

konkurrencen var alvorlig. Fra alle sider blev der forsøgt at "hale ind" på den unge dyrlæge i Gjern. Jeg tænkte ikke så meget over alternativet dengang, men måske var det slet ikke en god ide at starte en tilværelse op her. Hvor jeg havde "slået" ungdommens skæverter!

Resultaterne kommer af de små sammenlagte sejre: Jeg kan huske, da jeg første gang var kaldt til en fødsel hos Niels Bach i Dalby. Jeg gjorde mine ting klar, vaskede osv. og undersøgte koen grundigt. Bag mig stod de nærmeste naboer, en tre - fire personer. Da jeg havde stillet diagnosen, sagde jeg :” Ja, den har jo to hoveder!” Så kunne jeg godt høre lidt uro bag mig. Den unge dyrlæge var vist lidt for grøn !! Grøn var han selvfølgelig, men kalven havde faktisk to hoveder. Det var en af de første gange!

Indtil 1960 blev dyrlægens telefon passet fra hjemmet. Når han kørte ud, blev der sat numre ved de klienter, han skulle besøge, og var der hasteopkald, var det konens / pigens opgave at få fat på dyrlægen. Det kunne være vanskeligt, for det var langt fra alle, der havde telefon på gårdene, eller var inde ved den. Gjern central var på 100 numre i 1945, og en stor del af dem var naturligt placeret i Gjern.

Men umiddelbart før jeg kom hjem, var der anskaffet en "mobiltelefon". Ja-ja, den var i bilen, men den var skruet fast! Når der var opkald hjemmefra, hvor der også var en sender, tudede bilens horn. Et tut, så var det ved lejlighed, når man var i bilen igen, to eller tre tut

så var det: Smid alt og hør efter! Det var en revolution.

Sidst i 60'erne blev systemet og samarbejdet mellem dyrlægerne udbygget. På organisatorisk plan (Den lokale Dyrlægeforening) blev alle praksis "parret", naturligt med den nærmeste kollega. Så havde dyrlægen fri hver anden weekend. De mellemliggende tolv døgn stod han til rådighed! Men ved den nye tekniks hjælp og den overordnede plan, blev det muligt at oprette dyrlægecentralerne. Nu skulle klienterne kun ringe til dyrlægen fra kl.7 -9 om morgenen, resten af døgnet til centralen, som var den, vi stod i radiokontakt med. Samtidig fik vi en treskiftet vagt. På den vis fik vore koner mere fri. Førhen skulle der jo sidde en derhjemme og passe telefon og radio.

Vi var som sagt rykket ind i pensionistboligen på Stationspladsen, og det var jo luksus for et par unge mennesker, som i flere år havde boet til leje på værelser af meget ofte simpel standard. I den store stad.

Men der skulle lige ordnes lidt. Apoteket skulle over til os, og garage til to biler. Familieforøgelsen havde jo sat ind, og Kirsten havde fået lidt opgaver (lønnede), så der var også rykket en ung pige ind i huset. Det var Gunda Sørensen fra Øhave. Hun fik indrettet garagen til et rigtig rart værelse + badeværelse, med egen indgang. Gunda var lige konfirmeret, men hun var lige så kvik som sin mor og konsekvent.

Gundas far, Harald Sørensen var en hyggelig fyr, altid rar at besøge. En gang jeg var der, skulle flere forskellige ting klares, men lige før jeg er på vej

ud af døren, og jeg skal til at skylle støvlerne viser han mig den mest elendige pattegris, man kan tænke sig. Mager, sort og fedtet. ”Tjah”, siger jeg, ”det ved jeg ikke, om jeg kan klare”— ”Det var en skam”, siger Harald, ”det var nemlig lige den, der skulle betale dyrlægen”. Jeg ved ikke om grisen overlevede, men jeg fik mit honorar, selv om det ikke altid var lette tider på den ejendom.

Der kom stadigvæk flere børn til, så vi måtte have lidt mere plads. Garage og apotek, og en smådyrskonsultation pressede mere og mere på. Det fik vi ved at bygge den firkantede kasse af træ til huset, som rummede de to garager, apoteket, og en midlertidig klinik (den endelige blev lavet året efter i det gamle vaskerum). Men det blev rigtig nydeligt.

Men det gik som nævnt rigtig pænt i 60'erne. Jeg kan huske at min mor fortalte, at da hun og far kom til Gjern, var næsten alle kunderne rigtig gamle mennesker. De var så blevet erstattet af yngre, og nogenlunde det samme skete nok for os de følgende år. Det vil sige, at vore klienter var rimeligt produktive og søgte at følge med kravene, produktionsforøgelse, nye maskiner etc. Så vi havde det nok meget fornuftigt. Det var sjældent, jeg fik set tv-avisen før den sidste udgave.

Men børnene kom jo i en lind strøm! Jens i 1962, Lars 1964, Niels 1966 og så Klaus i 1970. Dertil kom så den unge pige i huset, så ret hurtigt måtte vi til at bygge til, en dejlig stor stue ovenpå det førnævnte garagekompleks.

Jeg var også begyndt at få glæde af klinikken i kælderen. En gang kom Polle (Poul Erik Skov) med sin jagthund, en engelsk setter. Den så forfærdelig ud. Den havde været på jagt nede i Sminge, og der var den i fuld fart løbet ind i en plov, der stod skjult i græsset. Hele venstre skulderblad var revet af forfra, man kunne kigge ind til nerverne (Plexus brachialis). Det var noget af en opgave, men hele sagen blev syet, de rigtige muskler hæftet sammen osv. Det blev rigtig flot, med fuld førlighed i lemmerne. Det morsomme ved det var, at samme hund nogen tid efter kom til at løbe ind under en bil, det må have været en lidt høj en, for hele huden på kraniet, inklusive ørerne kom til at sidde omme i nakken ! Kraniet helt blotlagt. Polle kom jo til stede, og så løb hunden af egen fri vilje, foran Polle, lige hen til dyrlægen, som havde reddet den en gang før. Det grinte vi meget af den gang, og resultatet var lige så godt som sidst.

Dyrlægen med sin største patient.

Men det var ikke altid, det var morsomt at stille diagnoser. En gang blev jeg inviteret ned på Gjern Vestermark for at se på en nyindkøbt hundehvalp. En lille tæppetisser type. Den var købt hos

en vognmand i Voel. Hvalpen havde dobbelsidig lyskebrok, og jeg måtte fortælle, at det var den født med, og at det var en handelsfejl. Meget sent på aftenen blev jeg ringet op af vognmanden, skældt ud for det værste - ja faktisk truet korporligt. Det var ret ubehageligt. Jeg sagde, at de skulle lade en anden dyrlæge se på hvalpen, og det blev Simesen i Sorring. Det blev jeg lidt pas med i første omgang, Simesen var på det tidspunkt ikke helt rask, men han ringede mig op efter et par dage og sagde, at han overfor ejeren havde givet mig ret i både diagnose og retslig konklusion.

Men vi var i 60'erne. På en måde kan jeg ikke forstå det, men der var rigtig travlt i store dele af året. Om sommeren var der selvfølgelig mange rolige perioder, men i den øvrige del af året var det sjældent, at jeg kunne sætte mig ned før TV-aktuelt (hed det vist dengang).

Priserne steg vel ikke, men kunderne (bønderne) søgte vel at kompensere ved at øge produktionen. Besætningsstørrelsen steg, der kom mange grise, de blev klemte inde både her og der, og det gav problemer med lungebetændelse, diarre hos smågrisene, bør- og yverbetændelse hos søerne. Samtidig skulle der sprøjtes med jern og vitaminer på de helt spæde grise. Der var meget med svineholdet for en praktiserende dyrlæge. Senere kom svinedysenterien og tarmbrand. Systemet forandrede sig totalt i løbet af de næste 15-20 år. Det var her rationaliseringen og specialiseringen satte ind. Nu blev der kun én dyreart på hver bedrift. Til gengæld

steg besætningsstørrelsen. Den såkaldte "Landbrugets veterinære Konsulent-tjeneste" tog meget over i de specialiserede svinebesætninger. Så vidt vi kunne se i stor udstrækning i kraftig modstrid med den gældende veterinærlovgivning, som vi forsøgte at efterleve. Havde vi blot én gang givet efter for det pres, der blev øvet på os fra kunderne i en presset situation - så kunne vi forvente, der blev henvist til denne eftergivenhed senere hen, både fra samme person som fra naboer og naboers naboer. Det var meget ofte rigtig ubehageligt at stå i denne situation. At sige nej med henvisning til love og forskrifter.

For mit vedkommende blev det op i 80'erne stort set en ren kvægpraksis, med en del tid på Fjerkræslagteriet, og det lille slagtehus her i Gjern - samt smådyrsarbejdet på klinikken.

Der var jo ved at være pres på i læge Raadals pensionistbolig, selv om der var blevet bygget til. Der var i alt fald kun to børneværelser, og drengene udviklede sig rigtig flot, så vi måtte nok skønne, at de i alt fald skulle være hjemmeboende til de havde fået studentereksamen. Det krævede et større hus. Samtidig var kravet til smådyrsfaciliteterne blevet større, og ønsket om at kunne tage imod større husdyr var blevet presserende.

Og så var jeg blevet gal over der skulle betales lejeværdi af egen bolig. På det tidspunkt var vi p.g.a. vore rimelige startbetingelser blevet gældsfrie, så der var ikke noget at trække fra i skat! Det ønske skulle så rigeligt blive indfriet!

Det var også på det tidspunkt hvor EU-diskussionen tog fart. Landbrugets priser var vel steget med 50-100 % i løbet af denne diskussion, så vi sendte en ansøgning ind om tilladelse til at bygge her på Egholmvej.

Jeg har altid haft en ide om, at de romerske atriumhuse var noget specielt. Men af hensyn til den nordiske vinter skulle gården nok være åben mod syd, for at kunne udnytte solens varme. En trelænget gård ! Sådan én skitserede jeg på et ark papir, forelagde den for Kirsten, - og det var faktisk det projekt, der står på Egholmvej 5 i dag.

Så skulle der sendes en ansøgning ind til amt og kommune. Jeg fik besked om, at der skulle sendes en oversigtsplan med over området. Nu er det faktisk sådan at Gjern Herreds galgebakke netop ligger lige ved Egholm. Nedenunder skrev jeg så i parentes: (galgebakken, ikke i brug!) – det må der have været nogen, der syntes godt om, for vi fik tilladelsen. Der skulle så findes en bygmester, så jeg henvendte mig til tømrermester Johs. Jensen. Jeg havde spurgt ham, om han kunne lave det for 1000 kr.pr.m², Han trak lidt på det, men sådan blev det..

Det blev et større byggeri. 650 m² totalt, klinikken 208, huset 300, kælder 150. Folk syntes nok, det var lidt stort. I alt fald fik vi besøg på byggepladsen af Ingemann Didriksen en dag. ” Joh, han mente det var lidt for voldsomt!” Så var der jo ikke andet for mig at sige end:” Skal vi gå ned med flaget, så skal det i alt fald være med stil!”

Vi flyttede ind på Egholmvej nr. 5. I februar 1974 – og hårdt blev det. Det var på den tid, da obligationskurserne var nede på kurs 56, og tvangsauktionerne florerede i hele landet. Men den galopperende inflation reddede os, så vi kunne blive siddende.

Det faldende antal dyrebesætninger i landbruget op gennem 1980'erne og 90'erne og de store sammenslutninger af dyrlægecentraler gjorde det vanskeligt at drive selvstændig dyrlægepraxis. Min far forhandlede – uden min viden – i to omgange med Thomas Røddik i Fårvang om et tættere samarbejde, men det blev afvist - men sådan som tiden er gået, må man nok sige, at det var ærgerligt, for et sådant samarbejde kunne sikkert have bibeholdt dyrlægehvervet i Gjern Kommune! Men det holdt indtil år 2000. Da fejrede det sin 100 års levetid.

ØSTJYLLAND

Gjern

I forgrunden lykønsker arkitekt Villy Kjær, Aarhus, dyrlæge Nyengaard og frue medgeriet. I baggrunden overdyrlæge P. Nyengaard.

Ny dyreklinik i Gjern

1973

Dyrlæge Erik Nyengaard, Gjern, er i færd med at opføre en ny dyreklinik ved Egholmsvej og i tilslutning dertil en privatbolig. Klinikken får navnet Gjern Dyreklinik. Den har facade mod Egholmsvej. I bygningen indrettes laboratorium, klinik med røntgenanlæg og apo-

tek. Til smådyr indrettes bokse, hvortil kommer et stort behandlingsrum med tilhørende stald for større dyr.

Komplekset er projekteret og tegnet af arkitekt Villy Kjær, Aarhus, og tømrermester Johs. E. Jensen, Gjern, har byggeriet i entreprise.

I går holdtes rejsegilde. Her bød dyrlæge Nyengaard velkommen på egne og hustrus vegne og takkede håndværkerne for det hidtidige veludførte arbejde.

Tømrermester Johs. E. Jensen takkede for den tillid, man havde vist håndværkerne, og lovede, at byggeriet i hvert fald skulle blive færdigt i 1974!

Dyrlæge Nyengaards fader, overdyrlæge P. Nyengaard, lykønskede og udtalte sin anerkendelse over det fine stykke arbejde, der var lavet. Sparekassedirektør L. Mikkelsen glædede sig over, at Gjern også med dette byggeri hævder sig så smukt i den udvikling, som tiden kræver. — Formanden for Østjydske Dyrlægeforening, dyrlæge Ebbe Mogensen, Silkeborg, lykønskede sin kollega med det initiativ, der her var taget i pagt med moderne dyrlægepraksis.

Kvindehaderen på Allinggård

Der går mange historier om Jean Arnold Fisker, som var herremand på Allinggård i slutningen af 1700-tallet. En af historierne går ud på, at han skulle hade kvinder og ikke ville have kvindeligt tyende i sit hus. Vi kan nu se i kilderne, at der var ansat kvinder i hans husholdning, og der findes også historier som modbeviser det.

En gammel kone, som havde gjort hoveri på Allinggård, fortalte at når høstfolkene gik hjemad, plejede Jean Arnold Fisker at stå på en høj syd for gården med hatten fuld af gode æbler, som han kastede til dem. Hvis pigerne blev ivrige i deres jagt på æblerne, så skørterne slog op om ørerne på dem når de bukkede sig, blev Fisker fornøjet og skyndte sig hjem efter flere æbler.

Han nød også at se drengene slås, så han kastede en håndfuld småpenge på jorden til dem. Drengene vidste godt hvad de skyldte herremanden, så de gennembankede hinanden på skrømt, men Fisker smilende så til.

En af Jean Arnold Fiskers fornøjelse skulle være at gemme sig og lade tjeneren fortælle folkene, at han var bortrejst. Når katten er ude, spiller musene på bordet, siger man, og Fiskers folk var ikke anderledes. De inviterede alle op på gården til gilde og så, når gildet var på sit højeste, kom herremanden frem og skræmte dem alle fra vid og sans.

Historien fortæller at Jean Arnold Fisker tog sig selv af dage. Da de skulle køre hans kiste til familiebegravelsen i Linå kirke, ville hestene imidlertid ikke gå før præsten havde læst over dem.

Der gik i det hele taget mange historier om fiskers død. Nogle mente, at han slet ikke var død, men var rejst til Tyskland, fordi han var blevet uvenner med kongen. Andre sagde, at han var blevet henrettet i "den blå jomfru" i København.

Jean Arnold Fisker havde en gammel skytte på gården, som han havde lovet, at så længe skytten eller hans kone var i live, måtte de lade en ko græse på Allinggårds marker. Efter Fiskers og skyttens død, var den nye ejers kone imidlertid ikke tilfreds med den ordning, og for at slippe af med skyttens enke, listede hun sig til at anbringe nogle af sine sølvskeer i konens hus.

Den arme kone blev arresteret, men selv under svær tortur, nægtede hun at have taget skeerne. Hen ad vejen kom det dog frem, hvordan det var gået til og den fine frue blev dømt til at betale et stort beløb til sognets fattige.